

Duch komunismu

(k článku Jindřicha Kabáta, Vesmír 2013/4)

„Evropu obchází strašidlo, strašidlo komunismu.... Necht' se třesou panující třídy před komunistickou revolucí. Proletáři v ní nemají co ztratit, leda své okovy. Dobýt mohou celého světa. Proletáři všech zemí spojte se!“ hlásá Komunistický manifest, napsaný Karlem Marxem a Bedřichem Engelsem v roce 1848¹. Manifest byl také zhudebněn: Oratorium na slova Komunistického manifestu napsal pražský skladatel a klavírista Ervín Schulhoff. Marx založil První internacionálu, která měla koordinovat dělnické hnutí a přivést proletariát k násilnému převzetí moci - *Světové revoluci*. Po smrti Karla Marxe došel však Bedřich Engels k závěru, že ozbrojené povstání nebude nutné, že dělnictvo může převzít moc v jednotlivých zemích ústavní cestou, na základě všeobecného hlasovacího práva. Založil *Druhou internacionálu* (sdružení sociálně-demokratických stran), která existuje dodnes².

Komunismus (resp. socialismus) byl reakcí na extrémní sociální kontrasty v době raného kapitalismu; k skepsi nad kapitalistickým pořádkem přispěla jistě také krize z 30.let (krize z nadvýroby). Komunismus má mnoho společného s křesťanstvím - je to ideál sociálně spravedlivé společnosti³. Na přelomu 19. a 20. století byly snahy o sociální reformu (vlivem marxismu) velmi rozšířené a zdá se, že přinesly nakonec své plody. Sociálně-demokratické vlády nezrušily kapitalismus, ale zavedly potřebné sociální reformy. Původní cíle komunistů - aby každý občan měl zajištěny základní životní potřeby - byly fakticky splněny. Dnes je však svět v pohybu, a vznikají nové problémy - migrace, nezaměstnanost, zadlužování zemí (v důsledku žití nad poměry) apod.

T.G. Masaryk se ve své studii „Otázka sociální“ vypořádal s Marxovým učením kriticky; je to jeho rané dílo a měl v úmyslu je přepracovat, ale už se k tomu nedostal. Jinak byl Masaryk socialistickým idejím nakloněn; svědčí o tom např. jeho projev přednesený k 1. výročí vzniku Československé republiky. V meziválečném období byla velká část české inteligence levicově orientována. Ke komunistům patřil mj. Jaroslav Seifert a také Voskovec s Werichem⁴. Karel Čapek jistě cítil s trpícími, ale od marxismu se distancoval ve své stati „Proč nejsem komunistou“. Můj otec (který pocházel z měšťanské rodiny) vzpomíná, že se jako 8letý chlapec postavil na zídku volal na dělníky vracející se z práce „Proletáři všech zemí spojte se a založte republiku rad!“ a byl za to od rodičů pokárán.

Leninův a Stalinův bolševismus vyšel z jiných tradic než komunismus Marxův; v orientálních zemích nemá život jedince valnou cenu. Je problematické hodnotit Stalinův teror podle evropských měřítek. Také předseda Mao vyvolal umělý hladomor, při kterém zahynulo asi 30% vesničanů⁵; přesto je ve své zemi ctěn a vážen. K nám byl stalinismus implantován na počátku 50.let pod heslem „zostřování třídního boje“. Podle této teze začíná třídní nepřítel ze zoufalství před svou definitivní porážkou využívat svých spojenců uvnitř strany. Tím byl zdůvodněn „Proces se spikleneckým centrem v čele s Rudolfem Slánským“. Po Stalinově smrti v únoru 1953 došlo k boji ve špičce KSSS (Berija byl zastřelen na zasedání Politbyra) a po vítězství Chruščova došlo postupně k „Tání“. Chruščov dosadil v roce do čela KSČ Antonína Novotného a ten represe postupně zastavil - v roce 1960 byli političtí vězni na základě jeho amnestie propuštěni.

Tyto dramatické události probíhaly v ovzduší studené války. Je problematické z toho vinit komunismus jako takový⁶. Rokem 1963, kdy u nás nastaly v důsledky tuhé zimy ekonomické těžkosti, začíná období „zlatých šedesátých“ let s nebyvalým rozkvětem kultury. Tehdy se začal

¹ Píšu to z paměti, tak jak jsem se to ve škole naučil

² Lenin založil později 3. Internacionálu, která byla za 2. světové války na nátlak Spojenců zrušena

³ Ve své knize „Základy křesťanství“ cituje papež Benedikt XVI. často K. Marxe

⁴ Měli proto potíže v USA, kam se uchýlili před nacisty

⁵ Srvn. JUNG CHANG, *Three Daughters of China*

⁶ Také v USA se v té době porušovala lidská práva při tzv. „Mc Carthy-smu“.

také připravovat „tržní model socialistické ekonomiky“ s autonomií podniků. Ten však nebyl v důsledku intervence armád Varšavské smlouvy realizován.

Dvacetileté období Husákova režimu (tzv. *normalizace*), které nastalo po krátkém období celonárodního odporu proti okupantům, je asi nejproblematictější období v naší nedávné historii. Místo skutečných elit se dostaly k veslu pseudo-elity - „lidé schopní všeho“, kteří byli ochotni spolupracovat s okupanty. Tito lidé se zabydli ve svých pozicích a po roce 1989 přešli do podnikatelské sféry, zejména do její „šedé zóny“. Z nich se rekrutují zřejmě „kmoťři“ politických stran. Mají tedy na současnou politiku značný, ne-li rozhodující vliv. Současně ovládají i média. Tito lidé ovšem komunisty nejsou a nikdy nebyli, ač jistě vlastnili stranickou legitimaci.

Vojenská intervence do Československa (která byla dodatečně zdůvodněna tzv. „Brežněvovou doktrínou“) fakticky komunismus pohřbila. Hnutí, které má přinést lidstvu světlou budoucnost, nemůže být drženo dohromady silou zbraní⁷. Při prověrkách byli skuteční „věřící“ komunisté vyloučeni ze strany a v západoevropských komunistických stranách nastal rozkol - vznikl tzv. „eurokomunismus“, který se distancoval od sovětské politiky⁸.

Karel Marx viděl hlavní příčinu „*vykořisťování člověka člověkem*“ v soukromém vlastnictví výrobních prostředků. V roce 1945 byl zestátněn těžký průmysl a po roce 1948 ostatní závody a dílny, a v zemědělství proběhla v padesátých letech nucená kolektivizace. Při tom všem zůstalo Československo průmyslově vyspělým státem. Zdá se, že změna vlastnictví výrobu příliš neovlivnila. Zemědělství na tom bylo zpočátku hůř⁹, ale zdá se, že se družstva postupně vzpamatovala. Životní úroveň na vesnici byla dokonce vyšší než ve městech. Pro chod podniků je důležité, aby byli „správní lidé na správném místě“, tj. aby je řídili zodpovědní a kvalifikovaní lidé. Na formě vlastnictví tolik nezáleží; tzv. „socialistickou ekonomiku“ je možno také považovat za státní kapitalismus (viz dnešní nadnárodní společnosti). Tvrzení že „soukromý vlastník je vždy lepší než stát“, které hlásají liberální ekonomové, zjevně neplatí: řada firem po „nepovedené“ privatizaci zkrachovala. Toto tvrzení je možná paradoxně odvozeno právě od Marxe.

Lidé se stávali komunisty (a vstupovali do strany) z různých pohnutek. Původní členové KSČ se rekrutovali z chudých vrstev a usilovali o nápravu společnosti. Mezi takové patřili například Eduard Goldstücker nebo František Kriegel (oba se po roce 1968 stali disidenty). Jiní byli po komunistickém převratu „nahnáni“ do strany. Někteří (jako náš nynější prezident) vstoupili do strany v období Pražského jara, aby se mohli lépe uplatnit v politice. A nakonec, někteří se chopili příležitosti po invazi armád - *lidé bez páteře*, kteří tu dodnes vládnou.

V Davli-Sloupě, neděle, 7. dubna 2013

Jan Matys

---

⁷ Kdysi se učilo, že socialismus znamená mír

⁸ Naše KSČM je patrně jedinou levicovou stranou v Evropě (kromě Ruska), která si ponechala název „komunistická“. Snad tím chce navázat na starší levicové hnutí v Čechách a na Moravě. Sovětské impérium už obnovit nelze. V slově „komunismus“ však někteří lidé spatřují návrat k diktatuře. Straně chybí výrazné osobnosti, avšak není zkorumpovaná. Sbírá protestní hlasy.

⁹ Někteří hospodáři po zabavení majetku spáchali dokonce sebevraždu